

Wyrok z 16 lipca 2007 r., [SK 61/06](#)
BRAK MOŻLIWOŚCI UZNANIA DZIECKA PO JEGO ŚMIERCI

Rodzaj postępowania: skarga konstytucyjna Inicjator: osoba fizyczna	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
--	--------------------------------	----------------------

Przedmiot kontroli	Wzorzec kontroli
Wyłączenie możliwości uznania dziecka po jego śmierci w sytuacji, gdy nie pozostawiło ono zstępnych [Ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy: art. 76]	Ochrona rodziny i rodzicielstwa Zasada proporcjonalności Prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego Autonomia informacyjna jednostki [Konstytucja: art. 18, art. 31 ust. 3, art. 47, art. 51 ust. 4]

Na gruncie polskiego prawa rodzinnego ustalenie osoby ojca dziecka następuje z reguły na podstawie prawnego domniemania pochodzenia dziecka od męża matki (art. 62 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Jeżeli w konkretnym stanie faktycznym domniemanie to nie zachodzi albo zostało obalone przez sąd (po rozpoznaniu powództwa o zaprzeczenie ojcostwa), to ustalenie ojcostwa może nastąpić albo przez uznanie dziecka przez ojca w drodze jednostronnego oświadczenia złożonego przed sądem lub kierownikiem urzędu stanu cywilnego, albo na mocy wyroku sądu (por. art. 72–84 i art. 86 k.r.o.).

Zgodnie z przepisem zaskarżonym w niniejszej sprawie (art. 76 k.r.o.), uznanie dziecka nie może nastąpić po jego śmierci, chyba że dziecko pozostawiło zstępnych.

Regulacja ta została zaskarżona skargą konstytucyjną osoby fizycznej. Ponadto, w trybie art. 51 ust. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, udział w postępowaniu zgłosił Rzecznik Praw Obywatelskich, doprecyzowując w pewnym zakresie zarzuty skarżącego (zob. teza 12). Zasadnicza wątpliwość koncentrowała się na tym, że wyłączenie możliwości uznania dziecka po jego śmierci stanowi niedopuszczalne ograniczenie prawa jednostki do kształtowania sfery własnego życia prywatnego i rodzinnego (art. 47 Konstytucji) oraz prawa do żądania usunięcia i sprostowania informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą (art. 51 ust. 4 Konstytucji).

ROZSTRZYGNIĘCIE

Art. 76 k.r.o. jest niezgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji oraz [nie jest niezgodny](#) z art. 51 ust. 4 Konstytucji.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Uznanie dziecka powinno służyć przede wszystkim dobru dziecka. Niemniej jednak, uznanie służy również realizacji praw i obowiązków ojca względem dziecka. Umożliwia realizację najgłębszych potrzeb człowieka, dotyczących życia rodzinnego. Możliwość

uznania dziecka może mieć dla jego rodziców istotne znaczenie również w sytuacji, gdy dziecko nie żyje. Uznanie dziecka po śmierci może, z jednej strony, odpowiadać wewnętrznej potrzebie określenia tożsamości ich zmarłego dziecka i potwierdzenia faktu ojcostwa, a z drugiej strony, może mieć znaczenie dla stosunków majątkowych (np. dla porządku dziedziczenia po zmarłym dziecku).

2. Przepis art. 51 Konstytucji wyraża zasadę ochrony autonomii informacyjnej jednostki. W myśl ust. 4 tego artykułu każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą. Zainteresowany może więc domagać się, aby organy władzy publicznej sprostowały lub usunęły informacje, które jego dotyczą. Zgodność ze stanem faktycznym informacji gromadzonych przez organy władzy publicznej stanowi jeden z warunków prawidłowego wykonywania zadań przez te organy, w szczególności prawidłowości wydawanych przez nie rozstrzygnięć indywidualnych.
3. Akta stanu cywilnego nie stanowią zbioru informacji o rzeczywistych więzach biologicznych. W aktach stanu cywilnego gromadzone są informacje dotyczące stanu cywilnego, ustalonego zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa rodzinnego. W aktach tych dokonywana jest rejestracja zdarzeń rozstrzygających o stanie cywilnym. Wpisy w aktach stanu cywilnego mają charakter deklaracyjny i nie tworzą tego stanu, jakkolwiek akta te są wyłącznym dowodem zdarzeń w nich stwierdzonych. Zamieszczenie odpowiednich informacji w aktach stanu cywilnego stanowi konsekwencję prawidłowego ustalenia stanu cywilnego. Informacje zawarte w tych aktach powinny być zgodne ze stanem prawnym. Natomiast stan cywilny ustalony zgodnie z prawem i ujawniony w aktach stanu cywilnego nie zawsze musi odpowiadać rzeczywistym więzom biologicznym.
4. Sam akt uznania dziecka nie dotyczy sfery autonomii informacyjnej i nie może być uważany za środek prostowania informacji zgromadzonych przez organy władzy publicznej. Zaskarżona regulacja nie dotyka zatem bezpośrednio prawa do sprostowania informacji nieprawdziwych. Przepis art. 51 Konstytucji nie jest adekwatnym wzorcem konstytucyjnym w niniejszej sprawie.
5. Regulacje dotyczące filiacji opierają się na trzech podstawowych zasadach. Po pierwsze, wartością konstytucyjną o szczególnym znaczeniu jest dobro dziecka. Nakaz ochrony dobra dziecka stanowi nadrzędną zasadę polskiego systemu prawa rodzinnego, której podporządkowane są wszelkie regulacje w sferze stosunków pomiędzy rodzicami i dziećmi. Po drugie, z Konstytucji wynika prawo do prawidłowo ustalonej filiacji. W zasadzie relacje rodzinne powinny być kształtowane zgodnie z istniejącymi więziami biologicznymi. Najpełniejsza realizacja zasady dobra dziecka może bowiem dokonywać się przez zapewnienie możliwości jego wychowania w rodzinie, przede wszystkim w rodzinie naturalnej. Po trzecie, ustalenie więzi biologicznych i ukształtowanie stosunków rodzinnych zgodnie z więziami biologicznymi nie jest wartością bezwzględną i dopuszcza ograniczenia podyktowane koniecznością ochrony dobra dziecka i dobra rodziny.
6. W polskim prawie rodzinnym założeniem jest zgodność stanu prawnego i tzw. prawdy biologicznej. Nie istnieje jednak bezwzględny obowiązek respektowania więzi biologicznej między prawnym ojcem a dzieckiem, przejawiający się np. koniecznością każdorazowo ingerencji w istniejące stosunki rodzinne w razie twierdzenia, iż kto inny jest ojcem biologicznym. Eliminowanie z systemu prawnego możliwości ustalenia więzi rodzinnej zgodnie z rzeczywistością biologiczną musi jednak zawsze znajdować swoje uzasadnienie w innych wartościach konstytucyjnych.

7. Sprawy rodziny zostały unormowane w kilku przepisach konstytucyjnych: art. 18, art. 33, art. 47, art. 48, art. 53 ust. 3, art. 71, art. 72 Konstytucji. Art. 47 Konstytucji gwarantuje każdemu prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym. Przepis ten pozostaje w ścisłym związku z art. 18 oraz z art. 48 Konstytucji. W myśl art. 18 Konstytucji małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną prawną. Wśród wartości chronionych w tym przepisie na pierwszy plan wysuwa się małżeństwo i rodzina oparta na małżeństwie. Konstytucyjne prawo do prawnej ochrony życia rodzinnego obejmuje w szczególności odpowiednią ochronę małżeństwa, rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa jako wartości o szczególnym znaczeniu dla społeczeństwa. Z kolei art. 48 Konstytucji gwarantuje rodzicom prawo do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem. Prawo do ochrony prawnej życia rodzinnego obejmuje ochronę praw rodziców jako osób odpowiedzialnych za wychowanie swoich dzieci. Prawo, o którym mowa, musi zatem uwzględniać specyfikę ról poszczególnych członków rodziny. Realizacja prawa do ochrony życia rodzinnego zakłada harmonijne ukształtowanie stosunków rodzinnych dla dobra wszystkich jej członków, przy szczególnym uwzględnieniu dobra dziecka jako wartości fundamentalnej. Prawna ochrona życia rodzinnego powinna stwarzać optymalne warunki dla rozwoju dziecka pod pieczę rodziców.
8. Konstytucja statuuje prawo do ochrony rodzicielstwa, przysługujące rodzicom pozostającym w małżeństwie oraz rodzicom dzieci pozamałżeńskich. Pierwszym warunkiem zapewnienia ochrony rodzicielstwa jest ustalenie faktu rodzicielstwa, co zakłada prawo rodziców do ustalenia ich rodzicielstwa, zgodnie ze stanem rzeczywistym. Prawo to częściowo pokrywa się z prawem dziecka do ustalenia jego pochodzenia biologicznego. Ochrona rodzicielstwa obejmuje m.in. prawo mężczyzny do ustalenia pochodzenia swojego dziecka pozamałżeńskiego, przy czym konkretyzacja tego prawa należy do ustawodawcy. Konstytucja dopuszcza ustanawianie ograniczeń tego prawa zgodnie z wymogami proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Ustawodawca, konkretyzując prawo ojca do ustalenia ojcostwa, musi mieć na uwadze nie tylko dobro ojca, ale przede wszystkim dobro dziecka oraz dobro rodziny i małżeństwa. W niektórych sytuacjach może dojść do kolizji tych dóbr. Do ustawodawcy należy zatem staranne ich wyważenie. Dobro dziecka może uzasadniać ograniczenie możliwości ustalenia rodzicielstwa biologicznego. Prawo rodziców do ustalenia ich rodzicielstwa jest realizowane m.in. przez instytucje uznania dziecka oraz ustalenia ojcostwa na drodze sądowej.
9. Konstytucyjna ochrona rodzicielstwa wymaga nie tylko odpowiednich rozwiązań prawodawczych dotyczących relacji między rodzicami a dzieckiem, ale może także wymagać odpowiednich rozwiązań prawodawczych na wypadek śmierci dziecka. Powinno się szanować uczucia rodziców i uwzględnić ich potrzebę ustalenia rodzicielstwa dziecka, w sytuacji gdy ustalenie rodzicielstwa nie było możliwe przed śmiercią dziecka. Prawo rodziców do ustalenia rodzicielstwa obejmuje również dziecko, które zmarło przed urodzeniem lub po urodzeniu, mimo że ustalenie to nie może doprowadzić do ukształtowania się więzi rodzinnej z dzieckiem. Zaskarżony przepis uniemożliwia ustalenie rodzicielstwa w opisanej sytuacji.
10. W razie śmierci dziecka nie ma zastosowania podstawowa przesłanka uzasadniająca ustanawianie ograniczeń w zakresie ustalania stanu cywilnego zgodnie z rzeczywistymi więziami biologicznymi, tj. konieczność ochrony dobra dziecka. W sytuacji, w której warunkiem uznania dziecka jest zgoda matki, nie zachodzi również potrzeba zapewnienia ochrony matki. Ustanowione ograniczenie nie jest także konieczne dla zapewnienia ochrony interesów tych spadkobierców dziecka, którzy je utrzymywali, podczas gdy ojciec dziecka

nie realizował obowiązku alimentacyjnego. Jeśli nawet może się zdarzyć, że ojciec uznający dziecko zmarłe kieruje się względami majątkowymi, to nie znaczy, że uznanie dziecka w takiej sytuacji prowadzić będzie do naruszenia praw innych osób.

11. W myśl art. 31 ust. 3 Konstytucji, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. W świetle argumentów przedstawionych w tezie 10, należy uznać, że zaskarżona regulacja nie służy ochronie żadnych uzasadnionych interesów, a zatem nie spełnia kryteriów dopuszczalności ograniczenia wolności lub praw.
12. Rzecznik Praw Obywatelskich, zgłaszając udział w postępowaniu wszczętym skargą konstytucyjną (art. 51 ust. 2 ustawy o TK), może doprecyzować wzorce kontroli wskazane przez skarżącego. W niniejszej sprawie skarżący nie powołał art. 47 Konstytucji jako podstawy skargi konstytucyjnej, jednak z uzasadnienia skargi wynika, że dochodzi on prawa do ustalenia swego stanu cywilnego. Zarzuty podniesione przez RPO są w istocie tożsame z zarzutami przedstawionymi przez skarżącego. W takiej sytuacji nie ma przeszkód, aby podstawę kontroli stanowiły przepisy Konstytucji wskazane przez RPO.
13. Trybunał orzekając jest związany granicami wniosku, pytania prawnego lub skargi (art. 66 ustawy o TK). Nie jest natomiast związany sposobem określenia wzorców w *petitum* wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej. Trybunał powinien przede wszystkim uwzględnić istotę zarzutów wyrażonych w uzasadnieniu pism wszczynających postępowanie. TK może samodzielnie określić przepisy konstytucyjne powoływane w sentencji orzeczenia jako wzorce kontroli, biorąc pod uwagę treść norm konstytucyjnych znajdujących zastosowanie w danym wypadku.

Przepisy Konstytucji i ustawy o TK

Konstytucja

Art. 18. Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 31. [...] 3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 33. 1. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.

2. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagrodzenia za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

Art. 47. Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Art. 48. 1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.

Art. 51. 1. Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.

2. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

3. Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa.

4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

5. Zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji określa ustawa.

Art. 53. [...] 3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 71. 1. Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.

2. Matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa.

Art. 72. 1. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

2. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych.

3. W toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka.

4. Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka.

Ustawa o TK

Art. 51. 1. O wszczęciu postępowania [w trybie skargi konstytucyjnej] Trybunał informuje Rzecznika Praw Obywatelskich; art. 33 stosuje się odpowiednio.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich może, w terminie 60 dni od otrzymania informacji, zgłosić udział w postępowaniu.

Art. 66. Trybunał orzekając jest związany granicami wniosku, pytania prawnego lub skargi.